NOTES BIOGRÀFIQUES SOBRE JOSEP LLIMONA

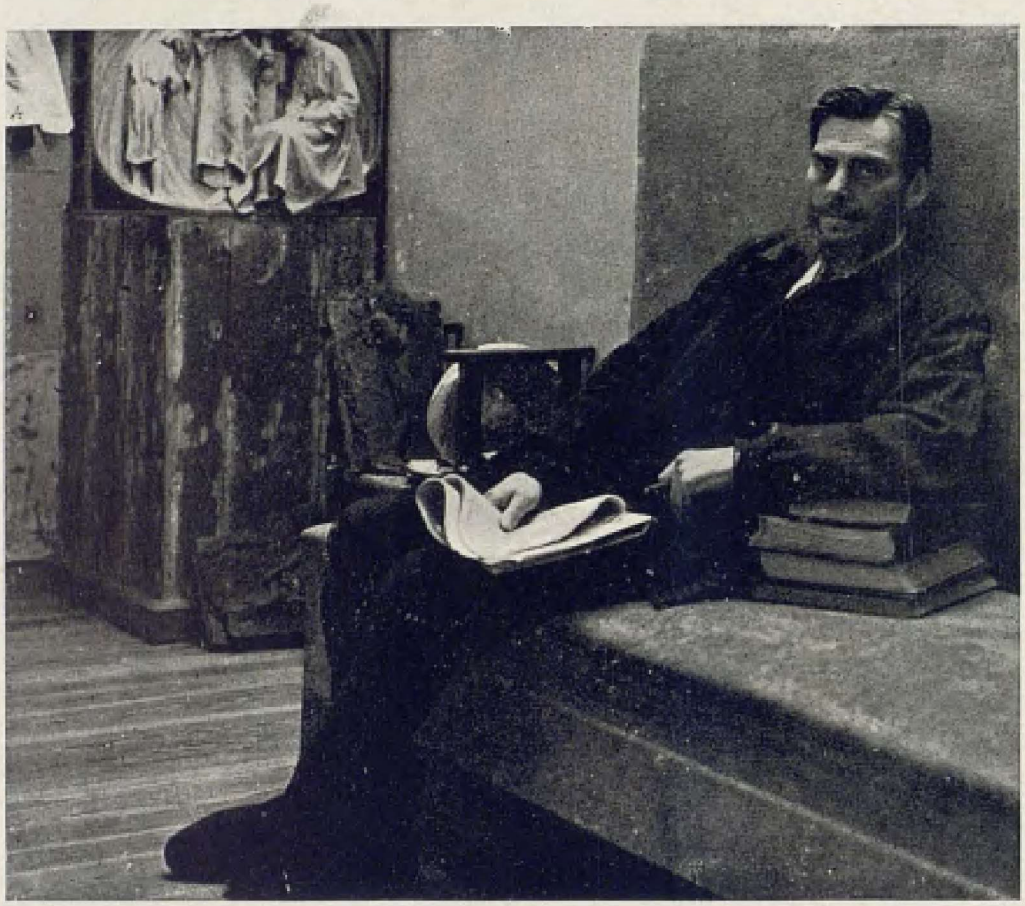
Procmi

Moltes vegades els homes que en aquest món han vingut a fer història són els que han tingut menys «sentit històric», donant a aquests mots el significat de saber arxivar amb precisió les dades més significatives de la pròpia vida. Josep Llimona fou d'aquests: vingué a la terra per crear els seus personatges en marbre o en bronze, però no sentí mai necessitat d'ordenar els seus «fets» en un arxivador.

Llimona fou, en aquest sentit, com tants d'altres grans homes: un desordenat. Si un moment passaren per les seves mans gasetilles o assaigs sobre el seu art, la seva persona o els seus fets, no tingué mai esma de catalogar-los, i si els guardà fou, en tot cas, entre el munt dels seus llibres i dels seus papers.

Els fills de Josep Llimona, que heredaren del pare moltes virtuts, també heredaren la seva despreocupació per la precisió històrica. Tenien tan a prop la figura ciclòpia del pare, que no se'ls acudí mai d'organitzar en forma ben clara — podríem dir lapidària — els records i els fets de llur progenitor.

Per als Llimona aquesta catalogació exacta dels fets més sobresortints de la vida del pare, hauria estat, donat el temperament llur, una cosa massa administrativa, poc elegant. ¿Si davant dels ulls tenien l'alta i ben estructurada figura de l'artista, i podien, a més a més, entrar al taller sempre que els plaïa per gaudir les noves realitzacions del mestre, perquè havien de dissecar els fets convertint-los en dates?

Josep Llimona en el seu taller

Els Llimona han posseït una sensibilitat poc comuna davant la vida, i, naturalment, certes formes massa cristal·litzades per a compendiar la història de llur pare els haurien fet somriure. I no és pas que els fills del gran escultor tinguin massa memòria per recordar amb precisió èpoques i dates, sinó tot el contrari.

Per tant, és difícil d'escriure una biografia

massa precisa de l'escultor Llimona, puix que els qui més podrien ajudar-me poques precisions em subministraran. Els fills tenen del pare una visió essencial que jo també posseeixo, sinó en la mateixa intensitat, en una intensitat paral·lela, car l'escultor Llimona fou oncle meu i el tracte amb ell no s'interrompé des de la meva infància.

la mort del seu germà, el pintor Joan, que vaig obtenir que el meu oncle parlés de la seva vida i de les seves coses amb una relativa precisió.

Altres vegades, quan no se li demanava, explicava les entremaliadures d'infant i les fetes de la joventut. També el meu pare (a. c. s.), germà polític de Josep Llimona, m'havia contat algunes anècdotes de l'artista, com havia

Josep Llimona, treballant en el seu taller

Alguna vegada, posseït de «sentit històric», és a dir, donant-me compte de la grandesa del meu parent, li havia demanat dades sobre la seva vida. Les meves preguntes havien d'ésser formulades amb un motiu o altre, puix que si m'hagués presentat al seu davant demanant-li una narració per a la seva biografia, ben segur que no li hauria plagut gaire. Fou amb motiu de l'Exposició a l'Argentina, i arran d'una exposició particular que efectuà l'any 1924 a Galeries Laietanes, i, sobretot, amb motiu de

sentit contar-ne d'altres a Josep Blanc i Benet, el cavaller metge, cosí del meu pare.

Tinc, sobretot, una sèrie de records viscuts directament que també valen alguna cosa, i si no fos que, degut a les circumstàncies apremiants, que fan que aquest assaig hagí d'ésser escrit amb massa precipitació, de tot el que he vist i sentit directament i de tot el que els altres m'han contat, podria sortir un assaig coordinat, que el faria molt més considerable del que serà en realitat.

Josep Llimona, retrat al carbó per Ramon Casas
(Museu d'Art de Catalunya)

I. — El retrat de Llimona

Els versos memorables que escriví Josep Carner per descriure la figura de l'escultor Llimona, són una síntesi tan perfecta dels seus trets que caldrà reproduir-los ací per tal de dotar aquestes dades d'una major expressió. Heus ací els versos, del llibre «Auques i Ventalls»:

Nuós i poderós i roig com el veieu
aquest home qui apar un gran galifardeu
de les Rússies, pagès i revolucionari,
i avença tot cercant algú que se li encari,
aquest home olorós de la fanga i el blat,
impressionant com un arcàngel mal pastat,
en son cos immortal que amanyaga o aferra
té la flama del cel i el grumoll de la terra.

Josep Carner havia escrit aquests versos quan l'escultor estava en la plenitud de la vida; quan encara les seves barbes roges lluïen amb tot l'esclat; no s'havien empolsat amb l'argent dels anys.

La figura naturalment original de l'artista, alta i estructurada deixant sortints els punts de l'esquelet, tostemps havia expressat en l'encorbat de la seva còrpora i en els seus ulls ombrejats — enfonsats — un pessimisme profund. La bonhomia de Llimona era, però, suficient per no mostrar massa a la superfície el seu dolor: amb un cert humor obvi, fi, britànic, sabia dissimular els seus sofriments físics i morals. El seu rostre vigorós i feréstec assajava amb cert èxit el somriure.

Llimona havia estat des de molt jove delicat de l'estómac, més tard del fetge, i morí, finalment, d'una neoplàsia maligna. Tota la vida fou per ell de sofriments duríssims. La seva sensibilitat no s'oscà amb els sofriments, sinó que l'esmolaren encara: el dolor l'entrenava al dolor.

La mort de l'esposa i la de la filla gran Francisca, accentuaren el seu pessimisme. Josep Llimona fou més aviat silenciós: no fou, almenys, loquaç.

Li agradava, però, discutir de política, i en temps de la guerra russo-japonesa, de la del Transvaal i de la gran guerra, les discussions en les quals intervenia Josep Llimona foren acalorades. Fou un francòfil desesperat en la darrera guerra, un simpatitzant dels russos quant als fets de Port Arthur, i, cosa que pot semblar paradoxal als qui no el conexien, un anglòfil decidit quan la guerra dels boers.

Josep Llimona fou un catalanista de tota la vida i s'enrolà des del principi en el catalanisme polític que estructuraren els Prat de la Riba, Cambó, Duran i Ventosa, Puig i Cadafalch, Domènech, Carner i Sunyol. Fou des de la seva conversió home de dreta i em penso que ho hauria estat, encara que hagués restat escèptic: Llimona tingué sempre un gran sentit de la realitat. Aquest sentit li féu trobar bé l'escissió de la Unió Catalanista, duta a terme pels homes més amunt esmentats; li féu trobar bé àdhuc la

política d'aproximació amb en Polavieja, car, com que no dubtava del catalanisme dels prohoms que fundaren la Lliga Regionalista, sabia perfectament que tot era qüestió de tàctica.

Llimona fou sempre un ortodox de la Lliga; seguí, sobretot, Francesc Cambó en tots els seus moviments tàctics. Envers aquest il·lustre polític Josep Llimona sentia un veritable afecte i una admiració, afecte bilateral car era correspost per Cambó amb idèntica intensitat. L'any 1909 la Lliga Regionalista féu Josep Llimona regidor de la ciutat de Barcelona, on tingué ocasió de demostrar les seves dots i el seu entusiasme com a edil, sobretot en l'aspecte cultural. Josep Llimona no fou pas orador — tenia pocs dons oratoris —, tota la feina d'ell com a regidor fou a les comissions; al saló de sessions Llimona únicament votava. El nostre escultor fou, amb Ignasi Iglésias i Giner de los Ríos, un dels estructuradors de l'Escola de Bosc de Montjuïc i de les benemèrites Colònies Escolars.

Llimona, que fou sempre addicte al partit — i un soldat disciplinat seu — no fou mai un intolerant. A l'Ajuntament féu amistat personal amb radicals, especialment profunda i duradora amb Morales Pareja.

Com que Llimona era un cristià i un cor tendre, sabia tractar tothom amb afecte. Fou d'una generositat extremada — únicament fou exigent en el judici quan es tractava d'art o d'artistes, i solament en la part ponderable de l'ofici.

Aquesta generositat el portà al menyspreu del diner pel diner. Josep Llimona, que havia guanyat grans quantitats amb les seves obres — no totes les que es mereixia pel seu talent —, ha mort gairebé pobre. Li plaïa viure al dia i no preocupar-se del demà. En les seves estades als balnearis dictaminades pels facultatius per tal de guarir els seus mals, havia après de perdre en el joc amb elegant estoïcisme. El Casino de Vichy, a França, fou un bon lloc per al seu entrenament en els jocs d'atzar. Darrerament el seu lloc d'esbargiment era el Círcol Eqüestre de Barcelona. El joc li plaïa perquè li feia oblidar moltes penes i, sobretot, el dolor físic. Josep Llimona, administrador desordenat dels «seus» interessos, féu pels fills allò que devia: no oblidà mai aquesta obligatòria generositat. Pels fills i pels amics. Els amics nàufrags trobaren en ell la taula de salvació. Els artistes i els poetes econòmicament fracassats anaven a trucar a la porta del seu taller; fins que pogué, guarí les nafres, amb esplendidesa, àdhuc les dels «sablejadors» vulgars. Amb la seva signatura avalà els desvaris generosos de Lluís Graner, l'empresari de teatre d'art, i avalà també les necessitats peremptòries de molts homes de geni.

Llimona, i Déu li ho haurà tingut en compte, no sabé mai quin era el seu interès. Si no tingué previsió per ell, fou la providència dels altres. Però si Llimona no comptava, segons l'anomenada moral burgesa formulada en «el primer és el primer», car per ell el primer era el somni, tenia el dret a somniar perquè tota la vida fou

Josep Llimona, caricatura per Bagaria

Un aspecte de l'exposició d'obres de Josep Llimona celebrada a les Galeries Laietanes

un treballador infatigable. Mentre la salut li permeté, tingué tostemps una severa i noble dignitat obrera: ni un sol dia passà sense amanyagar «el grumoll de la terra». El treball, sense èmfasi, fou per ell una necessitat: un esport dolorós.

Ni un sol dia deixà d'anar al taller, mentre pogué. Fins i tot, quan sense forces, en els darrers temps de la dolorosa malaltia, tot i no tenir esma per acariciar la terra molla, no podia estar-se de tracejar davant dels seus guixos, les seves argiles i les seves ceres terminades: en un immens desig de contemplació, les interrogava en un desesperat silenci, ajudant-se amb totes les metzines guaridores de cal apotecari.

Josep Llimona posseí, per contrast amb totes les seves adversitats, un gust maragallià de la vida. Tot i que rebé múltiples comandes funeràries, per tal de no veure un cementiri hauria fet cent llegües de mal camí. Llimona temia la mort: el meu oncle evitava tant com podia la meditació i la contemplació de la mort. Unicament es féu una obligació de contemplar els éssers més estimats al llit mortuori. Sempre deia: «Cal conservar una idea joiosa dels éssers: la mort és massa seriosa.»

Josep Llimona fou també, doncs, un perfecte aristòcrata, amb dret al plaer, però amb un instint molt viu de la resignació. Si no hagués estat cristià, hauria estat entre epicuri i estoic.

Si rebia una lletra o un telegrama urgents, se'ls embutxacava sense llegir-los: es feia la illusió d'allunyar uns moments la trista realitat. Deia: «Si avui aquesta és una notícia urgent, demà encara ho serà més.»

L'escultor Llimona era un aficionat a la cinegètica. Sovint errava el tret i els seus fracassos de caçador ferien el seu amor propi. Procurava, però, dissimular amb el seu humorisme. Un dia errava una perdiu i per justificar-se davant d'Estanislau Duran Reynals, que l'acompanyava en la cacera, li deia: «He tirat amb perdigó del 10 perquè ja sabia que no li havia de fer res.»

Llimona, anés on volgués, exigia la millor qualitat del cafè; per això, pels volts d'Olot, on tants anys estiuejà, tenia escampades per les cases de pagès una munió de cafeteres de marca per tal de finalitzar amb una bona taça de cafè les seves illusòries caceres.

Llimona era un indolent en tot allò que no fos el treball. Li plaïa fer-se illusions de coses que ja sabia que no havia de realitzar.

L'amor a la natura — tot i la seva indolèn-

cia — el conduí a fer llargues excursions, sobretot per les muntanyes dels volts d'Olot i de Terrassa. Féu també llargues caceres pels volts de Banyoles, on tenia una propietat que únicament li proporcionava disgustos.

A Caldes de Malavella, on anava a prendre les aigües, salvà de la talla un magnífic pi. El nostre artista adquirí l'arbre per tal d'evitar-li la mort. És un pi que omple el paisatge i la seva manca hauria estat notada ja de lluny. Els habitants de l'indret i els senyors dels balnearis anomenen aquell pi, el pi d'en Llimona. L'artista, però, no es féu fer cap paper d'aquella propietat massa espiritual.

Estimà també els animals més fidels a l'home: l'escultòric cavall i els gossos. Als seus tallers hi havia sempre gossos de totes menes per a la caça: era un veritable hospici de gossos. A Olot era seguit pels cans del barri. L'afecció que sentia pels cavalls fou extraordinària des d'infant. De jove es dedicà a l'equitació. Aprengué de muntar amb un cavall de lloguer i pagà les seves passejades fent el retrat de l'amo del «picadero». L'estructura robusta dels cavalls fou un motiu de contemplació i d'observació per al mestre. Havia fet molts estudis directes de cavalls, sobretot dibuixos. L'admirable dibuix de cavall que els fills de l'autor han cedit patriòticament al Museu d'Art de Catalunya, fou fet a Olot. El cavall agafà un gran afecte al mestre perquè l'havia enlleminit amb terrossos de sucre; tant és així, que pel carrer sempre el divisava ja de lluny, tot anant junyit al carro, i canviava de direcció per tal de fer-li la seva salutació habitual.

Josep Llimona, tan abstret amb les seves coses, sentia de vegades una gran tendresa davant certes figures rurals. Anant pels volts d'Olot, havia trobat models que semblaven imitacions del seu art. Tendre i desordenat en molts aspectes, sentia, per contrast amb el seu caràcter, una gran estimació pels homes establerts damunt principis immutables. Tenia sovint com a companys els homes més radicalment burgesos. Era també un bon jugador d'escacs.

El seu distingit retraïment el feia resistent a les cises i fins als robatoris descarats dels subalterns. Expliquen que una vegada que anà a un banc a cobrar uns cupons, distret, mentre s'esperava, anava fent boles dels cupons, i, maquinalment, els projectava lluny amb els dits.

Durant la Dictadura algú va proposar de donar-li un títol nobiliari. Quan el nostre escultor rebé els que volien homenatjar-lo d'una manera tan especial, digué simplement: «¡No em feu riure!».

El seu temperament entre obrer i bohemi, es trobava perfectament al país basc i a Andalusia. A Sevilla tenia bons amics, entre ells un fill del capità general Delgado Zulueta, que el portava als braus amb carretella.

Fou amic de Joan Maragall, amb el qual es trobava els matins a Olot, a la Font de les Tries. Tingué una viva admiració per Josep Carner i per Josep Pla.

L'escultor Llimona fou dels diversos artistes que restaren fidels a l'americana creuada, sense solapes. Anà molts anys vestit amb vellut de pana.

Josep Llimona, en el moment de rebre de mans de l'alcalde senyor Casanovas la Medalla de la Ciutat